

UN DIALOG EPISTOLAR:
ADRIAN C. BRUDARIU – G.T. KIRILEANU (1920-1925, 1956)

Gheorghe I. Florescu

Scrisorile pe care le avem în vedere cu această ocazie sunt importante – dincolo de orice considerații posibile – prin faptul că destinatarul lor a fost G.T. Kirileanu, o personalitate culturală a primelor șase decenii ale secolului XX. Acceptând tenta aparent-decizională a acestei afirmații, se cuvine să observăm imediat că nici Adrian C. Brudariu, autorul corespondenței la care ne referim, nu a fost un personaj oarecare, lipsit de eventuale demnități străine anonimilor. Totuși, propria sa biografie nu ar fi avut poate semnificația care să-l apropie de lumea intelectuală și chiar de cea politică a secolului trecut dacă existența sa nu s-ar fi intersectat cu aceea a unei individualități de dimensiunile valorice ale lui G.T. Kirileanu.

Adrian C. Brudariu s-a relevat îndeosebi ca un exponent al oportunismului vieții politice românești din intervalul 1918-1940. Așa cum era de presupus, el a fost menționat uneori în diferite lucrări memorialistice sau în diverse monografii dedicate unor partide politice care au activat în deceniile interbelice¹. Înainte de a-i fi fost evidențiată particularitatea de actor politic, acest nume a ajuns a fi menționat și cunoscut întrucâtva în ipostaza de corespondent și apropiat al lui G.T. Kirileanu². El însuși s-a recunoscut a se fi numărat printre confidenții

¹ Cf. Petre Țurlea, **Partidul unui rege: Frontul Renașterii Naționale**, București, Editura Enciclopedică, 2006, p. 65; Radu Florian Bruja, **Carol al II-lea și partidul unic: Frontul Renașterii Naționale**, Iași, Editura Junimea, 2006, p. 66; Ioan Hudiță, **Jurnal politic**, Ediție de Dan Berindei, Iași, Institutul European, 1998, p. 71; Dinu C. Giurescu, **Introducere la partea a treia**, în Constantin C. Giurescu, **Amintiri**, Ediție îngrijită de Dinu C. Giurescu, București, ALL Educațional, 2000, p. 335; Dr. Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, **Viața politică în România. 1918-1921**, București, Editura Politică, 1976, p. 186.

² G.T. Kirileanu, **Însemnări zilnice (1906-1960)**, Ediție îngrijită, studiu introductiv, note, bibliografie și indici de Constantin Prangati, Cu un Cuvânt înainte de Iordan Datcu, București, Editura Albatros, 2004, *passim*; Idem, **Correspondență**, Ediție îngrijită, note, tabel cronologic, bibliografie și indici de Mircea Handoca, București, Editura Minerva, 1977, p. 35, 491; Constantin Bostan, Valentin Ciucă, **Gh. Teodorescu-Kirileanu. Contribuții documentare**, Piatra Neamț, Biblioteca documentară „G.T. Kirileanu”, 1970.

aceluia care și-a făcut un *credo* incomparabil din restituirea științifică a operei lui Ion Creangă. Fără a fi devenit prin ceva, totuși, un personaj al vieții culturale post-1918, Adrian C. Brudariu s-a mișcat în lumea unor personalități ale acelei vremi, legându-și numele, trecător ori incidental, de cele ale unor Cezar Petrescu, dr. N. Lupu, Demostene Botez, Petru Groza și alții.

Biografia sa nu este însă cunoscută, iar referințele întâmplătoare s-au dovedit a fi aproximative sau arbitrare, uneori. Această stare de fapt este datorată îndeosebi inconsecvenței comportamentale a personajului în cauză, iar încercările sale repetate de a-și „construi” o identitate convenabilă, în funcție de politica la modă într-un moment sau altul, au rămas fără rezultate oficiale notabile. S-a afirmat, surprinzător, că a fost un „om de o vastă cultură și largi vederi democratice”³, fără a se exemplifica prin ceva o asemenea referință, exagerată și supărătoare chiar.

Adrian C. Brudariu s-a născut la 26 august 1893, în satul Dumasca, din comuna Dobrovăț, Județul Vaslui. A fost primul fiu al institutorului Constantin Brudariu și al Profirei Brudariu, fiica învățătorului Mihai Duca, din Iași. Tatăl său a fost elev al lui Constantin Meissner, la cunoscuta Școală Normală „Vasile Lupu” din Iași, pe care o va absolvi puțin mai târziu și G.T. Kirileanu, cu care va fi prieten toată viața, publicând împreună, în 1901, **Cartea țaranului român**, la sugestia lui Spiru Haret⁴. A fost elev al Liceului Național din Iași, pe care l-a absolvit în 1913. În același an, pe când își făcea armata, ca teterist, la Școala Militară de Infanterie din București, l-a vizitat, la îndemnul tatălui său, pe G.T. Kirileanu, de care va rămâne legat toată viața⁵. Întors la Iași, s-a înscris în 1914 la Facultatea de Drept și la cea de Agronomie, absolvind-o numai pe cea dintâi. În 1916 a plecat pe front, ca sublocotenent, fiind rănit, în munții Gorjului, la 12 septembrie 1916, pentru ca apoi să se îmbolnăvească de tifos exantematic. În anii 1914-1917 a lucrat ca funcționar temporar la Primăria Iași, unde a fost angajat la intervenția lui

³ Prof. Constantin Prangati, **Adrian Brudariu în corespondență cu G.T. Kirileanu**, în *Asachi*, Revistă de cultură, Piatra Neamț, Nr. 127, Anul VIII, Septembrie 1999, p. 11.

⁴ București, Casa Școalelor; vezi și G.T. Kirileanu, **Scrieri**, I, Ediție îngrijită, studiu introductiv, note și indici de Constantin Bostan, București, Editura Minerva, 1989, p. 405-406; Vasile Uglea, **Doi prieteni ai țaranului român**, în **G.T. Kirileanu sau viața ca o carte. Mărturii inedite**, Ediție îngrijită și Cuvânt înainte de Constantin Bostan, București, Editura Eminescu, 1985, p. 279-287.

⁵ Adrian Brudariu, **Din istoria unei donații...**, în **G.T. Kirileanu sau viața ca o carte. Mărturii inedite**, p. 78.

Constantin Meissner. Între 7 decembrie 1918 și 21 ianuarie 1919 a profesat avocatura, la Târgu Frumos, Județul Iași, pentru a intra apoi în magistratură. În anii 1919-1925 a funcționat la Chelmenți, Județul Hotin, Adjudul Nou, Județul Putna, Sfântul Gheorghe, Județul Trei Scaune, și Timișoara. În toți acești ani l-a vizitat pe G.T. Kirileanu ori de câte ori i s-a ivit ocazia. După 1935, când folcloristul s-a stabilit la Piatra Neamț, „legăturile noastre au devenit și mai apropiate”⁶, își va aminti el, cu bucurie, dar și cu târzii păreri de rău.

Deși la un moment dat va regreta opțiunile politice pe care le adoptase în tinerețe, Adrian C. Brudariu a fost atras de timpuriu de o orientare de stânga, la modă în unele cercuri ale intelectualității ieșene. Nu întâmplător făcea caz de o anumită literatură, de sorginte rusească, afișând chiar o atitudine de frondă, ca pe o chemare personală. La un moment dat a pretins chiar că a participat la răscoala din 1907, în Podul Iloaiei, Județul Iași, deși avea atunci doar 14 ani. Continuând a-și ticlui o biografie la modă, după 1944 a început să declare că asistase cândva la întruniri socialiste care avuseseră loc în sala „Sidoli”, din Iași, unde îi ascultase pe dr. Leon Ghelerter și pe Mihai Gh. Bujor. În 1918, aflându-se la Iași, a colaborat, ca redactor politic, la *Chemarea* lui N.D. Cocea. În același an a contribuit, împreună cu tatăl său, „la înființarea primului *Partid muncitor*, alături de grupul profesorilor universitari ieșeni cu vederi democratice de stânga [...] și de numeroși muncitori”⁷, așa cum va pretinde el mai târziu. Această formațiune politică de moment, în care s-au regăsit Paul Bujor, Ion Borcea, Constantin I.C. Parhon, Nicolae Costăchescu, Octav Băncilă, Panait Zosin, Constantin Popovici și alții, a fuzionat cu Partidul Țărănesc, la 16 februarie 1919⁸. Apoi, în anii 1921-1922, când lucra la Adjudul Nou, s-a abonat la ziarul *Socialismul*, se lăuda el, în contextul în care un asemenea gest va avea, cândva, o semnificație „progresistă”. Mai târziu, în 1927, în momentul în care dr. N. Lupu s-a desprins de Partidul Național Țărănesc, urmat de un grup de adepți politici nemulțumiți de rolul rezervat grupării țărăniste după fuziunea naționaliștilor ardeleni cu țărăniștii, Adrian C. Brudariu s-a aflat printre cei care s-au regăsit, la 20 februarie 1927, în Partidul Țărănesc.

⁶ **Ibidem**, p. 81-82.

⁷ **Ibidem**, p. 79.

⁸ Ioan Scurtu, **Istoria Partidului Țărănesc (1918-1926)**, București, Editura Enciclopedică, 2002, p. 33-34; Dr. Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, **Viața politică în România. 1918-1921**, Ediția a II-a completată, București, Editura politică, 1976, p. 186.

Ca membru al acestui partid, el a obținut un mandat parlamentar, în alegerile organizate de guvernul liberal condus de Ion I.C. Brătianu în iulie 1927. În intervențiile episodice afișate în debaterile Camerei Deputaților, Adrian C. Brudariu a încercat a se evidenția ca exponent al vechilor sale orientări politice, atrăgând atenția, la 3 februarie 1928, „asupra tratamentului barbar și nelegal, care se aplică deținutului politic M.G. Bujor” și rugându-l pe Stelian Popescu, ministrul de Justiție, „să îmi răspundă dacă a ordonat o anchetă sau dacă are intențiunea de a lua măsuri de îndreptare, relative la tratamentul lui”. Deși D.R. Ioanițescu, de pildă, îl secunda în această intervenție, cerând eliberarea cunoscutului fruntaș socialist, mulți parlamentari l-au persiflat, întrucât un asemenea subiect devenise o monomanie ridicolă pentru deputatul țărănist⁹. Revenind la tribuna forumului parlamentar la 31 martie 1928, Adrian C. Brudariu îl întreba pe ministrul Cultelor și Artelor, Alexandru Lapedatu, „dacă nu crede că a sosit vremea ca și Banatul să-și aibă un teatru al său stabil”, „ca Bucovina, Basarabia și Ardealul”, recomandând și „înjghebarea unei trupe de operă”, la Timișoara¹⁰. Cu aceeași ocazie preciza, răspunzând unei întrebări reluate de mai multe ori, că pe dr. N. Lupu „l-am urmat, pentru că l-am considerat ca pe cel mai cinstit om politic al nostru, pe care eu personal l-am cunoscut foarte bine”¹¹.

La 23 iunie 1933, din Partidul Țărănesc s-a separat un grup de foști comilitoni ai dr. Lupu, condus de Adrian C. Brudariu, care s-au constituit în Partidul Țărănesc Independent. În notele sale autobiografice, pe care le va redacta într-un context primejdios reconstituirii trecutului său politic, va nota că în 1933 „am alcătuit primul «Bloc Democratic» din țară, împreună cu socialiștii și comuniștii, la Timișoara, în fruntea căruia am candidat la alegerile comunale, redactând în trei limbi un Manifest Program de stânga”.

În tot acest interval, a colaborat, așa cum va remarca el cândva, la *Aurora Banatului*, *Chemarea Banatului*, *Țăranul* și *Blocul democratic*, publicații cu caracter de stânga, pe care le-a editat în anii 1925-1937.

O altă atestare incontestabilă a implicării politice a lui Adrian C. Brudariu – dar mai întâi contradictorie, prin raportarea la orientările sale ideologice de început – a reprezentat-o apariția numelui său în Consiliul Superior Național al Frontului Renașterii Naționale, unul dintre „cele

⁹ Debaterile Adunării Deputaților, ședința din 3 februarie 1928, p. 1263-1264.

¹⁰ Idem, ședința din 31 martie 1928, p. 2754.

¹¹ **Ibidem**, p. 2766.

două organe deliberative ale partidului unic”, a cărui listă a semnat-o Regele Carol al II-lea la 29 ianuarie 1939, stabilindu-se că „ședința de constituire a Consiliului Superior Național va avea loc pe 26 ianuarie 1939, în sala Senatului, prezidată de patriarhul Miron Cristea, prim-ministru”¹². „Prima ședință a membrilor fondatori a avut loc pe 17 decembrie 1938”, condusă fiind de C. Rădulescu-Motru, președintele Academiei Române. Înscrierile în noua formațiune politică au început la 19 decembrie 1938. În *Apelul nominal* al Consiliului Superior Național al Frontului Renașterii Naționale, din care urmau a face parte 150 de membri, figura și numele lui Adrian C. Brudariu¹³. Așadar, el aderase încă din faza preparativelor la noul organism politic, care sprijinea monarhia, înainte de toate, și regimul de autoritate instaurat de Carol al II-lea la 10 februarie 1938. De altfel, Adrian C. Brudariu va fi unul dintre parlamentarii Frontului Renașterii Naționale, pretinzând că „împreună cu: M. Sadoveanu, M. Ralea, M. Ghelmegeanu și alții, am luat atitudine hotărâtă contra exploatărei capitaliste, făcând să răsune de la tribuna parlamentului lozincele proletariatului”¹⁴.

Fără a-și propune să-l contrazică, întrucât nu cunoștea aceste declarații târzii ale lui Adrian C. Brudariu, Radu Florian Bruja, autorul unui text dedicat Frontului Renașterii Naționale, a atras atenția asupra faptului că diverși aderenți „au intrat în F.R.N. pentru a obține unele avantaje”¹⁵. „Despre Adrian Brudariu, precizează el la un moment dat, autorul **Jurnalului**¹⁶ – adică Ioan Hudiță –, spunea că a ajuns deputat F.R.N. după un lung «vagabondaj politic» de la socialiști la liberali (sic!) și apoi la național-țărăniști”¹⁷. Ca parlamentar al Frontului Renașterii Naționale, Adrian C. Brudariu declara în ședința Camerei Deputaților din 15 martie 1940 că „dacă vrem ca F.R.N. să trăiască, el trebuie să fie un măr românesc, fără compartimente și fără despărțituri, și nicidecum o mandarină mediteraneană”¹⁸, aluzia trimițându-ne, desigur, la experiența fascistă mussoliniană.

¹² Petre Țurlea, *op.cit.*, p. 65.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ Cf. Adrian C. Brudariu, *Memoriile magistratului răzvrătit. 1919-1926*, *passim*; idem, *Zile negre, nopți albe, 1933-1983*, *passim*.

¹⁵ Radu Florian Bruja, *op.cit.*, p. 65.

¹⁶ Cf. Ioan Hudiță, *Jurnal politic (1 ianuarie-6 septembrie 1940)*, Studiu introductiv și note de acad. Dan Berindei, Iași, Institutul European, 1998, p. 71.

¹⁷ Radu Florian Bruja, *op.cit.*, p. 66.

¹⁸ *Apud* Radu Florian Bruja, *op.cit.*, p. 99.

La 22 iunie 1940, Frontul Renașterii Naționale s-a transformat, la propunerea lui Carol al II-lea, în Partidul Națiunii, devenind „partid unic și totalitar”, pentru a fi desființat la 9 septembrie 1940, printr-un decret al lui Ion Antonescu¹⁹.

Schimbările generale intervenite în anii războiului pe plan european au modificat fundamental cursul realităților politice românești. În noua conjunctură internațională, Adrian C. Brudariu s-a văzut obligat să suporte consecințele implicărilor sale politice din ultimul timp. Dându-și seama că fostele ideologii și formațiuni partidiste erau compromise, el s-a încadrat destul de repede printre cei care au abandonat vechile convingeri politice, recunoscându-se a fi, încă din 1944, un adept sincer și dezinteresat al lui Petru Groza. Dar experiența traversată în intervalul înregimentării sale în Frontul Renașterii Naționale era prea recentă pentru a-i permite o reorientare rapidă, într-o direcție contrară aceleia parcursă în anii 1939-1940. Pe versatilul Petru Groza, trecut fără convingeri și fără regrete în tabăra acelor care-și ofereau serviciile Moscovei, îl cunoștea de mult și i-ar fi convenit să i se alăture, pentru a evita acuzațiile care urmau a fi aruncate împotriva celor compromiși politicește. Vechile sale flirturi sau pretinse convingeri socialiste nu au mai contat, astfel încât incriminările care erau de așteptat nu l-au ocolit, suportând consecințele de rigoare. La 2 decembrie 1956 a fost arestat și condamnat la cinci ani de închisoare, încheindu-și însă detenția la 13 ianuarie 1958, ca urmare a unei grațieri semnate de Petru Groza, cu puțin timp înainte de a muri²⁰.

Sanționarea vechilor sale orientări politicianiste nu s-a redus doar la acest episod. Încercările, mereu repetate, de a fi acceptat de noile structuri politice au rămas fără rezultat, obligându-l să suporte dificultățile greu imaginabile ale unei perioade în care a supraviețuit fără pensie și abandonat de vechile cunoștințe²¹. În acele împrejurări dramatice pentru el, a apelat la fostele cunoștințe, adunând un mare număr de „referințe”, pentru a-și demonstra nevinovăția și democratismul dintotdeauna. La 26 februarie 1960, Demostene Botez scria, referindu-se

¹⁹ Ioan Scurtu, Ion Alexandrescu, Ion Bulei, Ion Mamina, **Enciclopedia de istorie a României**, București, Editura Meronia, 2001, p. 166.

²⁰ Dorin-Liviu Bitfoi, **Petru Groza, ultimul burghez. O biografie**, București, Compania, 2004, p. 510.

²¹ Cf. Adrian Brudariu, **Mărturii din anii dictaturii. „Cumpăna de moarte prin care am trecut”**, în *Magazin istoric*, București, Nr. 5, Mai 1992, p. 39-40, cu o prezentare de Marian Ștefan.

la Adrian C. Brudariu, că îl cunoștea de mulți ani, iar „în 1918 am fost apoi amândoi redactori la ziarul socialist «Chemarea» scos de N.D. Cocea unde, prin articolele sale promova principiile revoluției din Octombrie și ale socialismului”. „În 1928 figura printre deputații partidului cu caracter pronunțat democratic a<l> doctorului N. Lupu și în această calitate a avut mai multe intervenții în apărarea clasei muncitoare printre care una, asupra tratamentului neuman aplicat în închisoare tov. Mihai Gheorghiu Bujor, cerând eliberarea lui”. După ce menționa aceste „merite și calități” la modă atunci, Demostene Botez conchidea că „Adrian Brudariu, prin activitatea lui publică, democratică, era cunoscut în toată țara. Activând în Ardeal a fost cunoscut de tov. Petru Groza care îl aprecia pentru caracterul său și lupta pe care o ducea în contra tuturor nedreptăților și abuzurilor sociale și politice”²².

Peste mai puțin de o lună, adică la 17 martie 1960, Academicianul Nicolae Gh. Lupu îi adresa „Tovarășului Gheorghe Diaconescu”, ministrul Justiției, o „Referință”, în care preciza că îl cunoștea pe Adrian C. Brudariu din 1927, „când în calitate de deputat și mai târziu alături de defunctul meu frate, Dr. N. Lupu, a dus o luptă de avangardă progresistă și a apărât interesele clasei muncitoare în Parlament, în profesii și prin presă, fapte de notorietate publică”. Cu această „Referință” se încerca a se demonstra oficialităților politice ale vremii că Adrian C. Brudariu „putea fi încadrat în câmpul muncii sale profesionale și dacă este cazul să i se dea o pensie pentru meritele sale din trecut”²³.

Tudor Teodorescu-Braniște, la rândul său, semna și el o „Referință” asemănătoare, în care declara că îl cunoscuse pe Adrian C. Brudariu „în redacția ziarului «Chemarea», unde lucram amândoi, sub direcție lui N.D. Cocea”. Realitățile evidențiate de Primul Război Mondial „făcuseră din Budariu – conchidea referentul – un răzvrătit și un însetat de dreptate și omenie. Mai târziu, știu că a intrat în magistratură. Având să aplice reforma agrară, a dus o luptă aprigă pentru exproprierea marilor latifundiași și pentru o largă împroprietărire a țăranilor lipsiți de pământ. Această atitudine dărză i-a atras ostilitatea cercurilor guvernante de la București. Brudariu nu s-a lăsat însă nici intimidat de amenințările superiorilor săi, nici ispitit de avantajele pe care aceștia i le ofereau, ci a aplicat legea cu strășnicie. [...] Văzând că în calitatea lui de magistrat nu-și

²² Demostene Botez, **Declarație**, în Adrian C. Brudariu, **Memorii**, Vol. V, p. 64-65.

²³ Acad. N.Gh. Lupu, **Referință**, în Adrian C. Brudariu, **op.cit.**, p. 94.

poate împlini idealul de dreptate, care îl anima, Adrian Brudariu a demisionat și a îmbrățișat cariera de avocat. În noua lui profesie, știu că și-a păstrat vechile lui convingeri și năzuințe, situându-se pe linia unei democrații sociale înaintate. Înscriindu-se în partidul țărănesc de sub conducerea d-rului N. Lupu el făcea parte din extrema stângă a acestei grupări. Amintesc că în perioada aceea, d-rul N. Lupu și gruparea sa erau denunțate de presa liberală ca «vândute Moscovei». Intrând în parlament ca reprezentant al partidului țărănesc Dr. N. Lupu, Adrian Brudariu a fost singurul deputat care a avut curajul să ceară amnistierea lui M.Gh. Bujor, care ispășea o condamnare de o revoltătoare nedreptate în temnița de la Doftana. [...] Pe scurt, în toate problemele acelei vremi el s-a situat totdeauna pe poziții de stângă și chiar de extremă stângă. Ca avocat la Timișoara, știu că a pledat cu curaj în multe din procesele înscenate împotriva comuniștilor, ceea ce i-a adus dușmănia cercurilor de dreapta, în frunte cu partidul liberal, atât de puternic pe atunci. [...] În lupta împotriva legionarilor, Brudariu a fost în linia întâi. El a candidat împotriva lui Horia Sima, asumându-și toate riscurile, inclusiv <ale> propriei vieți. Știu de asemenea că se bucura de prețuirea și de prietenia marelui democrat, d-rul Petru Groza. [...] În toată activitatea sa, atât cât îmi este cunoscută, știu că Brudariu s-a manifestat totdeauna ca un democrat sincer, cu idei înaintate, ca un adevărat progresist”²⁴.

În acei ani, când sistemul „referințelor” era la modă, asemenea recomandări, cu valoare de mărturie cu caracter politic, reprezentau o componentă obligatorie a „dosarului personal”. Uneori, ele erau solicitate de cel în cauză, dar, de regulă, erau comandate de oficialitățile politice ale vremii, pentru a se susține ori a se respinge o acuzație, dar și o avansare, o recunoaștere oficială etc. Apoi, dacă era nevoie, se cerceta „dosarul” și se verifica autenticitatea afirmațiilor avansate de indivizii contactați. Cei trei referenți, care s-au rostit asupra trecutului lui Adrian C. Brudariu, au încercat să demonstreze că el a fost în permanență „pe linie”, din punct de vedere politic, fără a-și face scrupule în privința autenticității informațiilor colportate astfel. Ceea ce conta, înainte de toate, era ca individul în cauză să nu fi contravenit prin ceva „idealurilor comuniste”. Și chiar dacă nu era așa – iar Adrian C. Brudariu nu avea un „dosar” curat –, conta faptul că el împărtășise ideologia vremii. Mai târziu o va detesta, bineînțeles, dar în anii ’60 ai secolului trecut făcea tot

²⁴ Tudor Teodorescu-Braniște, **Referință**, în Adrian C. Brudariu, **op.cit.**, p. 92-93.

ceea ce se putea la acea dată pentru a-și „construi” un „trecut” compatibil cu linia politică la modă în „România democrat-populară”.

În vremurile de atunci, agravante și pasibile în permanență de acuzații politicianiste, justificate de un trecut din care nu au lipsit oportunismul conjunctural și compromisul, Adrian C. Brudariu s-a apropiat tot mai mult de G.T. Kirileanu, care și-a afirmat în permanență cultul prieteniei dezinteresate și al înțajutorării umane. Scriindu-i, la 18 iunie 1956, venerabilul moldovean îl numea „Scump prieten Adrian”, încheind cu o formulă mai mult decât onorantă pentru destinatar: „te îmbrățișez cu frățească dragoste”²⁵. La 3 august 1956, Adrian C. Brudariu era la Piatra Neamț, ajutându-l pe prietenul său de o viață²⁶. În prima zi a anului 1959, G.T. Kirileanu îi mulțumea în scris pentru felicitările adresate cu ocazia sărbătorilor de iarnă²⁷.

Treptat, relația dintre G.T. Kirileanu și Adrian C. Brudariu a dobândit dimensiuni deosebite, ajungându-se la o apropiere de alt gen, proprie unui context politic anormal. La 7 mai 1959, Kirileanu nota în jurnalul său că „trimit 300 <de> lei Margaretei A. Brudariu pentru luna aprilie. Ieșind din închisoare, soțul ei este muritor de foame, fără serviciu”²⁸. În luna următoare, la 20 iunie, însemna că „trimit 500 <de> lei lui Adrian Brudariu la București, pentru a avea cu ce trăi”²⁹. La rândul său, Adrian C. Brudariu venea la Piatra Neamț, la 28 iunie 1959, pentru a-i aduce prietenului său mai în vârstă niște medicamente³⁰. O săptămână după aceea, un gest de bunătate asemănătoare pleca de la Kirileanu: „Îi dau 300 <de> lei, ajutorul pe luna iulie”³¹. Așadar, Moș Ghiță îi oferea lui Brudariu o sumă de bani lunară, ca ajutor, întrucât acesta nu avea pensie și depindea, din punct de vedere financiar, de el.

La 7 iulie 1959, îi arăta prietenului mai tânăr testamentul său, gest care venea să confirme că între cei doi funcționa o relație de încredere ce depășea aria unei prietenii obișnuite. În ziua următoare, editorul lui Ion Creangă nota în jurnalul său că „seara, Adrian Brudariu, fost deputat țărănist, îmi povestește aspecte din viața parlamentară a țării. Lucruri

²⁵ G.T. Kirileanu, **Correspondență**, p. 35.

²⁶ Idem, **Însemnări zilnice (1906-1960)**, p. 271.

²⁷ **Ibidem**, p. 304.

²⁸ **Ibidem**, p. 317. Margareta A. Brudariu era soția lui Adrian C. Brudariu.

²⁹ **Ibidem**, p. 322.

³⁰ **Ibidem**.

³¹ **Ibidem**.

interesante, dar hazlii”³². Apoi, opt zile mai târziu, confesându-se caietului său de însemnări, mărturisirea că „sunt foarte bolnav. Adrian Brudariu stă pe scaun lângă patul meu și-mi citește poezii”³³.

O notație care ne interesează în mod deosebit, întrucât îl privește pe Adrian C. Brudariu, este aceea făcută de Kirileanu în ziua de 6 august 1959. „Spre seară, nota el, mă vizitează Adrian Brudariu. *I-am propus din nou să-și scrie amintirile din închisoare, însă refuză, fiindu-i frică de organele represive*”³⁴ (subl.ns.). „Frica” aceea explica, neîndoielnic, de ce „amintirile” lui Brudariu, fragmentare și aproximative, au făcut ca biografia sa să fie „povestită” cu gândul că un posibil răuvoitor ar putea să se folosească de ea pentru a-i crea „probleme”. **Memoriile** lui Adrian C. Brudariu, scrise prea târziu, când viața sa ajunsese o „poveste” anevoie de reconstituit, sunt tributare „fricii” autorului lor, interesat îndeosebi de fabulații și prezumții cu caracter justificativ, nu de adevărul faptelor sale. În loc de a se mărturisi, cu gândul la istoricul de mâine, el își falsifica, voit, biografia, sperând că astfel va intra în „istoria” timpului său ca un „personaj politic progresist”, deci „pozitiv”.

Dintre gândurile notate de G.T. Kirileanu la 7 august 1959, unul îl avea în vedere, în mod special, pe Adrian C. Brudariu, care continua să fie bolnav, deși abia ieșise din spital. “Anii de închisoare îi dăunează sănătății”³⁵, considera ziaristul, îngrijorat de situația prietenului său. O zi mai târziu, „binefăcătorul” dintotdeauna nota în același caiet de însemnări că „împart banii victimelor comunismului: G.D. Lalu, I. Tăzlăuanu, Adrian Brudariu ș.a.”³⁶. Așadar, pentru el, Adrian C. Brudariu era o „victimă a comunismului”. Și, cu siguranță, nu era singurul care gândea așa! Dar, „victima” în cauză refuza să accepte un asemenea adevăr în însăilările sale memorialistice. Uneori, nu numai de frică! I-a plăcut, mereu, să navigheze în așa fel încât să se afle acolo unde se oferea „ceva”, fără a-și face numaidecât procese de conștiință. În loc să scrie despre „închisorile” sale, el va ajunge să se pretindă a fi unul dintre promotorii „omului nou”, post-1948. Mai mult decât atât, a „recomandat”, nu o dată și nu întâmplător, ca istoria să fie scrisă așa cum preconiza Nicolae Ceaușescu într-o „indicație” devenită *motto*

³² **Ibidem**, p. 323.

³³ **Ibidem**, p. 324.

³⁴ **Ibidem**, p. 326.

³⁵ **Ibidem**.

³⁶ **Ibidem**.

predestinat al unor preinși exponenți ai restituirii trecutului național³⁷.

Revenind la însemnările lui G.T. Kirileanu, mai amintim că în ziua de 19 septembrie 1959 el îi trimisese lui Adrian C. Brudariu încă 500 de lei, reducând apoi suma cu 200 de lei, în luna noiembrie³⁸, când intrase în ultimul său an de viață.

Peste un deceniu de la această însemnare, Onisifor Ghibu, aflat la București, nota în jurnalul său, la 27 mai 1970, că „aseară și-a anunțat o nouă vizită pentru mâine An. Predescu, care-l va însoți pe avocatul Brădariu” (sic!)³⁹. Două zile mai târziu, adică la 29 iunie 1970, consemna că „alaltăieri, vineri, am avut vizita de 4 ceasuri a lui Anastasie Predescu și avocatul Brudariu. Acesta din urmă a venit la mine să-mi afle părerea în chestia problemei uniților. I-am spus-o deschis, fără nici un fel de menajament pentru nimeni. A doua zi, Predescu mi-a cerut insistent să-l primesc, numai pentru 5 minute, într-o «chestie importantă» pentru mine. A stat, de fapt, o oră. Să nu am încredere totală în avocatul Brudariu, care are legături cu cei de sus. Aceștia îl menajează pentru ca să le dea informațiuni de la oameni importanți, pe care ei nu i-ar putea câștiga. Nu trebuie să le servim în probleme grele, pe care ei singuri nu le pot înțelege și rezolva”⁴⁰.

Un asemenea comportament putea fi provocat, eventual, de o supoziție personală sau de o atenționare venită de la cineva. Dar putea fi și o avertizare expresă, determinată de o intenție prevenitoare sau rezultatul unui reflex al anxietății întreținute de o stare de îngrijorare permanentă, când fiecare român vedea în celălalt un posibil denunțator. Frica nu funcționa numai în cazul lui Brudariu, ci reprezenta o traumă pentru întreaga națiune română. Poate că nu se mai manifesta ca în anii '50, dar în nici un caz nu dispăruse. Subiectul întâlnirii avute în vedere nu era unul foarte delicat, mai ales că „diferendul” în chestiunea „uniților” fusese, chipurile, „rezolvat”. Totuși, atenționarea lui Anastasie Predescu, blamabilă altădată, putea fi oricând justificată, iar

³⁷ Adrian C. Brudariu, **1919-1926. Memoriile magistratului-răzvrătit**, p. 1.

³⁸ G.T. Kirileanu, **op.cit.**, p. 330, 332.

³⁹ Onisifor Ghibu, **Pagini de jurnal (1968-1972)**, Vol. III, Ediție îngrijită de Mihai O. Ghibu, Romeo Dăscălescu, București, Editura Albatros, 2000, p. 254. Faptul că Onisifor Ghibu îi consemnase numele greșit demonstrează că nu-l cunoștea pe Brudariu. Vizita în discuție era anunțată de Anastasie Predescu, dar cel care o solicitase era Adrian C. Brudariu.

⁴⁰ **Ibidem**, p. 268.

procedura lui, devenită de mult un gest reflex, nu era una întâmplătoare sau neobișnuită. Întregul episod reclamă detalieri și explicații ample și nu numaidecât vindicative, din sfere și perspective diferite, pentru elucidarea unui comportament straniu, suscitată de o ideologie a terorii mistificatoare.

Dincolo de tot ce s-ar putea pune pe seama unei contingente care a durat între 1913, când Adrian C. Brudariu l-a vizitat pentru prima dată, la Palatul Regal, pe bibliotecarul G.T. Kirileanu, și 1960, anul în care a dispărut ilustrul corespondent, o relație ca aceasta este impresionantă și în egală măsură pilduitoare, azi, când amicitțiile sunt pasagere și determinate de interese de moment. Pentru că era fiul unui prieten, Adrian C. Brudariu a devenit în mod firesc prietenul lui G.T. Kirileanu. Și nu unul conjunctural, ci de o viață. De-a lungul anilor, cei doi s-au vizitat, s-au căutat, s-au protejat și informat reciproc, atunci când a fost nevoie, s-au ajutat, în forme diferite și chiar bănește, și-au alinat, cordial, neliniștile și durerile inerente ori provocate de răutățile celor din jur, oferindu-ne, astfel, o pildă impresionantă.

Această comuniune de o viață a fost afirmată și întreținută de un neîntrerupt dialog epistolar. Unele dintre scrisorile schimbate între ei – atâtea câte s-au păstrat – au fost deja publicate de-a lungul anilor⁴¹. Dar, așa cum se întâmplă adeseori, *ceva* rămâne mereu uitat sau „pierdut” pentru un timp, împotriva tuturor căutărilor. Probabil că prima scrisoare schimbată între cei doi epistolieri datează din 1913 și a fost expediată de Adrian C. Brudariu, din Iași, după ce îl vizitase, la București, pe acela care îi va deveni corespondent și confesor pentru o viață. Fără îndoială că ritmul acestui schimb de misive nu a fost același, de-a lungul anilor, deoarece existențele celor doi interlocutori s-au confruntat cu experiențe neașteptate și dificile adeseori, repercutându-se câteodată asupra corespondenței lor. Nici subiectele dialogului nu au fost întotdeauna din aceeași arie de interese, întrucât atât realitățile generale, cât și existențele personale s-au modificat, complicându-se, în permanență. Apoi, după 1945 a început a funcționa, treptat, o cenzură individuală, devenită un gest instinctiv, ca măsură de prevedere și ca rezultat al unei temeri atavice, generată și întreținută de realitățile proprii diluviului comunist.

⁴¹ G.T. Kirileanu, **Correspondență**, p. 35, 491; Constantin Bostan, Valentin Ciucă, **op.cit.**; Prof. Constantin Prangati, **op.cit.**, p. 11; Adrian Brudariu, **Din istoria unei donații...**; idem, **Mărturii din anii dictaturii. „Cumpăna de moarte prin care am trecut”**, p. 39-40.

Cu toate aceste impedimente și rezerve inerțiale, corespondența schimbată de Adrian C. Brudariu cu G.T. Kirileanu este interesantă, deoarece autorii ei nu au fost două personaje oarecare, cu preocupări din zone lipsite de relevanță pentru zilele noastre. Apoi, pentru fiecare dintre ei, scrisorile celuilalt reprezentau o informație, un mesaj din sfera intercomunicării, dar și un gest cu valoare de prietenie, pilduitoare și chiar mirabilă, uneori.

La 30 august 1914, G.T. Kirileanu, un epistolier exemplar – ca număr de scrisori, ca timp avut în vedere, dar și ca sferă a corespondențelor –, nota în caietul său de însemnări că „îmi scrie Adrian Brudariu, aflat la Iași, recent reîntors, după două luni în Imperiul austro-ungar, mulțămindu-mi pentru ajutorul moral și material ce i l-am dat, pentru a asista la haosul de lupte și patimi ce caracterizează viața politică de dincolo de Carpați. «Acolo am învățat să privesc viața mai în serios, am învățat să îndur aceea ce aici, nici nu gândeam că poate îndura un om. Acolo m-am convins că sunt oameni care n-au nici dreptul să plângă pentru aceea ce doresc. Departe de-ai mei, lovindu-mă cu capul de atâtea greutăți și îndurându-le [...] m-am convins că sunt forțe, în contra cărora cea mai strașnică energie și cea mai neobosită perseverență nu pot lupta. Acolo, în Transilvania, având direct sub ochi nedreptățile strigătoare la cer ale ocârmuirii, și în contact cu D-voastră, educația mea libertină, spitalul larg cu care îmbrățișam întreaga lume, fără deosebire de neam și lege, și-a oprit zborul pe înalte culmi ale Carpaților; de acolo mi se deschidea un orizont, dacă nu tot așa de larg, dar și clar-stăvilat de Tisa – Dunăre și Nistru, care îngrădesc un popor tânăr, plin de viață și capabil, ce, fărâmițat și jefuit, năzuiește veacuri mai bune, de unire, lumină, muncă și spor»”. “«Se pare că momentul întregirii neamului nostru a sosit – îmi scrie Adrian Brudariu. Curentul e atât de puternic că orice forță va opune voinței înțelepte a poporului – va cădea zdrobită. Și eu, ca și toți acei ce simt sincer românește, sunt gata și aștept»”. Transcriind în jurnalul său sentimentele mărturisite într-o scrisoare de un tânăr de 21 de ani, care aștepta clipa confruntării inevitabile și eliberatoare, G.T. Kirileanu se arăta convins că „Adrian Brudariu, cu gândul pururea la nesecatul izvor de energie națională, nu va uita niciodată starea de umilință națională în care trăiesc românii din Transilvania”. Încheindu-și notația, el conchidea: „Mare exemplu de patriotism”⁴².

⁴² G.T. Kirileanu, *Însemnări zilnice*, p. 28-29.

Legământul mărturisit de Adrian C. Brudariu, într-un moment când toți românii se confruntau cu aceleași așteptări, nu a rămas o simplă promisiune. Odată întors de pe front, contingența sa cu cineva care nu-i putea rămâne indiferent a dobândit o dimensiune specială. „În aceste momente dificile mie – avem de suportat și urmările unei răni la plămân capătată în război – legătura păstrată cu G.T. Kirileanu prin corespondență a căpătat o notă dramatică, Moș Ghiță dovedindu-se din nou – și în cazul meu – cu adevărat «binefăcător»”⁴³. A început să-l viziteze tot mai des, la București, iar cu timpul, după ce Kirileanu s-a retras la Piatra Neamț, „legăturile noastre au devenit și mai apropiate”⁴⁴, va mărturisi el. În 1947, i-a trimis un milion de lei, primind o scrisoare impresionantă de la vechiul și vârstnicul său prieten. Rememorând momentele în care l-a ajutat pe „binefăcătorul” său, Adrian C. Brudariu s-a simțit obligat să adauge, cândva, că „aceasta o fac numai pentru consemnarea ca atare a nefericitului episod, credincios fiind principiului formulat de președintele țării (N. Ceaușescu – n. ns.) încă de la începutul epocii de demnitate pe care a ctitorit-o: «istoria trebuie să se scrie așa cum a fost»”⁴⁵.

La 25 septembrie 1940, G.T. Kirileanu nota în jurnalul său că Adrian C. Brudariu îi trimisese un extras cu un discurs parlamentar, rostit în 1932, „în semn de adâncă recunoștință și admirație pentru modestia cu care își sacrifică zilele pentru patrie și familie”⁴⁶. Paisprezece ani mai târziu, adică la 11 noiembrie 1954, consemna că „m-a vizitat avocatul Adrian Brudariu, fost deputat în Parlamentul României. Sunt bolnav. Am un caiet în care fac însemnări zilnice. Doresc ca viitorimea să cunoască ceea ce se petrece în zilele noastre, în care domnesc și stăpânesc rușii și odată cu ei, minciuna, jaful și incultii”⁴⁷. La 23 decembrie, același an, „bolnav și arestat la domiciliu”, nota, fără a mai adăuga vreun comentariu, că pe lângă suferințele zilnice, pe care numai el știa cum le suporta, „caietul cu însemnări pe care-l țineam sub pernă mi-a fost luat”⁴⁸.

Descurajat și amenințat de presiunile la care era supus în

⁴³ Adrian Brudariu, **Din istoria unei donații...**, p. 80.

⁴⁴ **Ibidem**.

⁴⁵ **Ibidem**, p. 80-81. Președintele în cauză era N. Ceaușescu!

⁴⁶ G.T. Kirileanu, **op.cit.**, p. 200.

⁴⁷ **Ibidem**, p. 259.

⁴⁸ **Ibidem**.

permanență, îi scria din nou, la 3 ianuarie 1955, lui Adrian C. Brudariu, informându-l despre „îngrijorarea cu soarta cărților mele”⁴⁹. Va repeta gestul la 18 iunie 1956, „pentru a cunoaște și el frământările mele”⁵⁰. O altă scrisoare îi va trimite la 10 februarie 1959⁵¹. În sfârșit, la 1 martie 1959, îi scria iarăși, considerând că „a stat în închisoare pe nedrept cu toată prietenia ce i-o purta dr. Petru Groza. Interesant, remarcă el, securitatea acționa peste capul oamenilor politici și de stat, la fel ca și în Rusia Sovietică”⁵². Avea dreptate octogenarul, care, sfidând amenințările organelor represive ale epocii, însemna pentru viitor asemenea considerații, deosebit de periculoase pentru acele timpuri. Adrian C. Brudariu nu a afișat la început o asemenea cutezanță, ascunzând, până târziu, și faptul că a suportat o cumplită experiență carcerală. Poate că avea dreptate Anastasie Predescu, atunci când îl avertiza pe Onisifor Ghibu asupra jocului dezonorant pe care îl practica Adrian C. Brudariu. Aceasta putea fi și explicația reticenței afișate de el în mărturisirile epistolare destinate lui G.T. Kirileanu, venerabilul său corespondent.

Publicând, în 1999, o scrisoare a lui Adrian C. Brudariu, adresată lui G.T. Kirileanu, Constantin Prangati presupunea că, probabil, „corespondența dintre Adrian Brudariu și G.T. Kirileanu a fost vastă, însă, din nefericire, nu s-au mai păstrat decât două scrisori” schimbate între cei doi⁵³. O afirmație atât de tranșantă, avansată în cazul unui subiect care nu exclude în vreun fel surprizele, este riscantă și trebuie evitată. Nu putem afirma, fără a ne însuși – în virtutea cărui fapt? – o posibilă inexactitate, că această corespondență „a fost vastă” (subl. ns.), deși din ea cunoaștem numai două scrisori. Iar „dosarul” ei nu a fost închis definitiv, evitându-se astfel presupunerile stocastice.

Așa cum preciza cândva Adrian C. Brudariu, corespondența sa cu G.T. Kirileanu i-a fost restituită de destinatar cu un an înainte de moartea acestuia. În plus, în martie 1981 mărturisea că „posed fotocopii de pe originalele scrisorilor sale, pe care le-am predat Bibliotecii Centrale a Municipiului București”⁵⁴. Nu știm, însă, care a fost soarta acestor

⁴⁹ *Ibidem*, p. 260.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 269.

⁵¹ *Ibidem*, p. 308.

⁵² *Ibidem*, p. 309.

⁵³ Prof. Constantin Prangati, *op.cit.*, p. 11.

⁵⁴ Cf. Scrisoarea adresată de Adrian C. Brudariu către Constantin Bostan, la 29 martie 1981, în Adrian C. Brudariu, **Zile negre, nopți albe**, p. 111.

scrisori. Poate că unele dintre cele expediate de Adrian C. Brudariu au fost distruse tocmai de autorul lor, urmărit de gândul că ar putea ajunge în mâinile cuiva care să le folosească împotriva sa. Dar atât timp cât nu avem vreo informație despre subiectele la care se refereau misivele respective, presupunerile din această arie de incertitudini, întru totul firești, bineînțeles, nu vor depăși stadiul interogației aleatorii. Nu-i exclus ca ele să aștepte undeva – într-o bibliotecă publică ori o colecție personală – pe acela care le va „descoperi” într-o zi și le va publica, poate! Oare unde se află, azi, fondul de corespondență care a aparținut Bibliotecii Centrale a Municipiului București? Identificarea acestuia ar dezlega o enigmă, nu una oarecare, oferindu-ne, probabil, o parte necunoscută încă a corespondenței G.T. Kirileanu-Adrian C. Brudariu.

*
*   *

Scrisorile care urmează sunt transcrieri după copiile inserate de Adrian C. Brudariu în textul memoriilor sale în momentul dactilografierii lor. Referindu-se, bunăoară, la experiența trăită la Adjud, în anii 1921-1922, el a dactilografiat epistola expediată lui G.T. Kirileanu în aprilie 1922, precizând că „transcriu de pe originalul scrisorii mele”, după ce întreaga sa corespondență îi fusese restituită de destinatar, în anul 1959, așa cum singur menționa. În plus ori înainte de toate, trebuie să avem în vedere faptul că el a acordat, în general, o atenție aparte corespondenței sale. Transcriind o epistolă trimisă lui N.D. Cocea, în noiembrie 1925, preciza că „redau mai jos textul acestei scrisori pe care am păstrat-o în copie conform obiceiului meu de a păstra copiile de pe acte și scrisori mai importante, așa cum m-a povățuit D-l G.T. Kirileanu”.

Deținem originalul unei singure scrisori – aceea din 2 iulie 1923 –, a cărei colaționare cu transcrierea dactilografiată ne-a permis a observa că duplicatele realizate de Adrian C. Brudariu sunt exacte, iar neînsemnatele nepotriviri nu le-au modificat întru nimic sensul original. O asemenea precizare ne-a fost întărită și de faptul că unele scrisori au fost dactilografiate de două ori, la date diferite, permițându-ne astfel a le confrunța încă o dată și a remarca, doar, deferențe rare și de neluat în seamă.

*

Tg. Frumos, 28 octombrie 1920

Mult Stimate D-le Kirileanu,

Prin Decret Regal nr. 40214 am fost înaintat Judecător la ocolul Chelmenți, jud<ețul> Hotin – Basarabia. Aceasta este datorită faptului că tata face politică țărănistă. Cum această mutare la Chelmenți, un sat din Basarabia, fără cale ferată, fără drumuri, fără un doctor, fără o farmacie, constituie pentru mine o sentință de moarte, întrucât sunt suferind de pe urma rănii, eram hotărât să demisionez în cazul când n-aș fi obținut o îndulcire a acestei pedepse.

Mă pregăteam tocmai să vin în București când, aud că D-l Greceanu (sic!), Ministru de Justiție, e la Iași. M-am prezentat la D-sa, i-am explicat situația mea și s-a arătat ca un adevărat Ministru de Justiție. Mi-a făcut dreptate. Mi-a promis formal – asigurându-mă chiar că voi fi mulțumit –, că îmi va da un loc de judecător, fie într-un oraș, fie la o localitate în munți, cu brazi, unde să mă pot vindeca. I-am pomenit de Broșteni, Hangu, Piatra și mi-a dat a înțelege că nu are nimic de obiectat.

La București va ști ce locuri sunt libere. Până însă se va ivi vreun loc îmi va acorda un concediu de boală, pentru că, în realitate, în momentul acesta stau cu sănătatea mai rău ca oricând și asupra iernii, fără un palton bun pe mine, nu mă pot deplasa, fără să risc să cad la pat.

Eu voi sta în Tg. Frumos în concediu până se va ivi vreo vacanță.

Acum vă rog pe dumneavoastră, dacă puteți interveni ca orașul sau localitatea în care voi fi numit să nu fie prea departe de Iași, unde am pe mama și o soră de îngrijit, să fie legată cu o cale ferată. Să nu fiu chiar izolat de restul lumii. De aceea vă indic câteva localități în jurul cărora să îndreptați stăruințele D-voastră.

Piatra – Broșteni – Hangu – Vălenii de Munte – Comarnic – Sinaia, în regatul vechi – Cluj, Cernăuți, Brașov, în ținuturile revendicate. Mai cu seamă să am cale ferată. Pentru a putea ști precis ce locuri sunt sau vor fi vacante, luați înțelegere cu d-l Tacu, dir<ectorul> personalului, sau d-l Duca, de la Ministerul Justiției.

Sfârșind ruga mea, va mulțumesc din inimă pentru interesul ce-mi purtați și vă doresc multă sănătate și viață lungă.

Al d-voastră devotat,

Adrian Brudariu

*

Tg. Frumos, 12 noiembrie 1920

Stimate și iubite d-le Kirileanu,

Scrisoarea d-voastră din 6 noiembrie 1920 m-a neliniștit mult. Neliniștea mea este îndreptățită de faptul că încă de la 29 octombrie 1920 am cerut printr-o telegramă Ministrului de Justiție să-mi aprobe deocamdată un concediu de 10 zile, după care, printr-o separată cerere însoțită de un certificat medical și dată d-lui Ministru Greceanu (sic!) în mână, ceream un concediu de două luni, după cum a avizat medicul orașului Iași.

Ei bine, sunt 15 zile de atunci și n-am primit nici o confirmare de la Minister.

Până se va hotărî mutarea unde am indicat, aş dori cel puțin ca să obțin concediul, ca situația mea să fie clarificată din acest punct de vedere. Vă rog interveniți în acest sens la Minister, având în vedere că se apropie sfârșitul lunii noiembrie și trebuie să trimit statul de salariu (sic!) pe luna curentă.

Adresa mea este în Tg. Frumos până voi primi aprobarea concediului.

Vă mulțumesc din suflet și vă dorește multă sănătate,

Adrian Brudariu

*

Tg. Frumos, 18 noiembrie 1920

Mult Stimat d-le Kirileanu,

Vă trimit telegrama pe care am primit-o azi de la Ministerul de Justiție. După 20 zile de la cererea mea de concediu primesc această telegramă care m-a întristat și necăjit mult.

Înțeleg pe Isus Hristos să zică „Ia-ți patul tău și umblă”, dar pe d-l Tacu, directorul personalului de la Ministerul Dreptății, nu-l pot înțelege când zice: Ia-ți patul tău, pleacă la Hotin, depune jurământul și dacă n-ai să mori pe drum am să-ți aprob concediul.

Sunt gol pentru că n-am furat să-mi fac haine, sunt flămând pentru că nu mi se dă salariul până nu depun jurământul. Nu pot depune jurământul pentru că fiind bolnav nu mă pot deplasa la Hotin. Dau cererea de concediu și certificatul medical în mâna șefului Dreptății din această țară. El, în calitatea lui de sfetnic al tronului, îmi dă cuvântul că

mi se va aproba cererea, nu uită chiar să adauge: „Pleacă liniștit, vei fi satisfăcut”, și tu pleci că doar ai stat de vorbă cu ministru<l>, dar vine d-l Tacu și începe mașinăria. Nu, zău, cât de domol să fii, îți pierzi răbdarea... Să admitem că nu vă cunosc pe d-voastră, că chiar dacă vă cunosc nu puteți interveni, sau n-am pe nimeni căruia să mă plâng. Ce trebuie să fac? Să mor de foame în pat până s-o îndura d-l Tacu să-mi aprobe concediul, ca să pot lua leafa? Să mă târăsc cu pat cu tot la Hotin și îndărăt, supunându-mă unei dispoziții criminale îndeplinind o formalitate de nulă importanță?

Dacă din cauza rănii sunt silit să rămân încă în Magistratura acestei țări, secătuită și îndobitocită de lepădăturile fanarului, trebuie oare să mă rog ca să mi se recunoască un drept?

Nu pot să viu la București, dar dacă va trebui mă voi târî. Și dreptatea mi se va face, căci noi suntem țara.

Vă rog să-mi iertați această explozie de îndreptățită și sinceră revoltă, pe care aș fi dorit s-o fac celor cu musca pe căciulă. Dacă puteți, vă rog interveniți.

Vă dorește multă sănătate, al d-voastră recunoscător și devotat prieten,

Adrian Brudariu

*

Iași, 30 noiembrie 1920

Mult Stimate d-le Kirileanu,

Am primit azi poștala d-voastră din 19 no<iembrie> a.c. În ziua de 23 no<iembrie> am primit o telegramă de la Minister prin care mi se face cunoscut că s-a aprobat să depun jurământul la Trib<unalul> Iași în loc de Trib<unalul> Hotin. La 24 no<iembrie> am depus jurământul. Încă n-am primit nici o înștiințare de la Minister relativă la concediu. Știu acest lucru numai din c<arte> p<oștală> a d-voastră. În ziua de 26 octombrie, când am primit decretul de avansare, am încetat a mai funcționa la Tg. Frumos. De la acea dată trebuie să curgă concediul, dacă mi s-a aprobat. Azi e în 30 no<iembrie>, deci a trecut o lună și 4 zile de concediu, dar n-am primit nici o aprobare de la Minister. Eu am cerut concediu pentru două luni, după cum mi-a prescris doctorul orașului Iași. Certificatul doctorului este la Minister dimpreună cu cerea mea de concediu. Dacă Ministerul, după cum spuneți d-voastră, a aprobat o lună, atunci concediul meu a expirat de 4 zile. În acest caz nu știu ce să fac! Să fac o

nouă cerere de prelungire? Dar eu nu am nici aprobarea pe o lună. Să trimit un nou certificat medical? Doctorul mi-a dat unul pentru două luni, cum pot să mai cer unul pentru o lună? Nu știu deloc ce ar trebui să fac. De aceea vă rog expuneți această situație d-lui Tacu și comunicați-mi vă rog ce trebuie să fac.

Acum stau în Iași la mama, care mă îngrijește mai bine. Mulțumindu-vă călduros și dorindu-vă multă sănătate, vă rog scrieți-mi în Iași pe str<ada> Ion Creangă 76.

Adrian Brudariu

*

Iași, 7 dec<embrie> 1920

Mult Stimate d-le Kirileanu,

Până în prezent, Ministerul nu mi-a comunicat dacă mi-a aprobat concediul și pentru cât timp. Au trecut 42 <de> zile și nu știu ce mai am de făcut. Certificatul medical, care e la Minister, prevede 2 luni <de> concediu. Am auzit că s-a făcut o mișcare în Magistratură și că peste câteva zile va apare (sic!) alta mai mare. Cred că în cea de a doua voi fi cuprins și eu. Aș vrea însă să fie lămurită chestiunea concediului ca să pot lua leafa. Am depus jurământul la Trib<unalul> de Iași la 24 noiembrie. Vă rog întrebați pe d-l Tacu care-i situația mea. În Jud<ețul> Iași, la Șipote, va fi locul vacant. În loc de alt loc mai bun mi-ar conveni și acela.

Mă simt mai bine și aș vrea să plec la treabă. Vă rog răspundeți-mi în Iași pe Ion Creangă 76. Dorindu-vă multă sănătate și voie bună, rămân al d-voastră devotat și recunoscător,

Adrian Brudariu

*

<Iași>, 13 decembrie 1920

Mult Stimate și mult iubite d-le Kirileanu,

Am primit poștala d-voastră din 6 dec<embrie>, la 11 dec<embrie>, odată cu trista veste a morții d-lui Greceanu <sic!>*. Întreg Iașul plânge și regretă sincer pierderea acestui om drept, loial și cavalier

* Dimitrie A. Grecianu a fost ministrul Justiției, între 16 noiembrie și 9 decembrie 1920. A murit la 10 decembrie 1920, ca urmare a rănilor suferite în atentatul de la Senat, din ziua de 8 decembrie 1920.

chiar cu adversarii lui politici. Mai presus de toate acestea, însă, era un om cinstit, care în capul departamentului dreptății era un simbol. Fie-i țărâna ușoară.

Eu am fost viu afectat de catastrofa de la Senat.

Dee-le Dumnezeu minte la conducătorii poporului nostru.

Atitudinea Angliei față de Irlanda să le fie de învățătură. E păcat că tocmai cei mai nevinovați plătesc scump greșelile altora. În orice caz, gestul, din orice punct de vedere l-ai privi, e reprobabil.

Cu aceste considerațiuni trec la ceea ce mă interesează pentru moment.

După câte am auzit, d-l Take Ionescu^{**} va continua mișcarea făcută de d-l Greceanu <sic!>, păstrând indicațiile date. Secretar General e d-l Radovici^{***}. Dacă d-l prof<esor> Bujor^{****} ar fi în Iași mi-ar da bucuros sprijinul său căci e în bune relații cu d-l Radovici. Am vorbit cu d-l Lupu^{*****}, Consilier la Curtea din Iași, care mi-a promis concursul său și m-a sfătuit să cer un loc în parchetul vreunui tribunal. Cu această ocazie am aflat că la Iași va fi vacant un post de procuror, care acum este ocupat de d-l Iorga și care va fi avansat în alt post tot în Iași. Se va înființa apoi la Iași a IV-a secție de tribunal. Vor fi deci mai multe locuri libere. Dacă în parchetul de Iași e greu de răzbătut, ar fi mai ușor în provincie, păstrând tot preferințele indicate de sănătatea mea. M-am hotărât în ultimul timp să primesc a intra în parchet, deși nu prea e compatibilă această funcțiune cu firea mea.

Pentru carieră îmi va fi de mare folos. Vă comunic că mai ușor mi-ați obține un loc de procuror într-un tribunal decât un loc de jude de ocol într-un oraș. Oricum s-ar hotărî, doresc să fiu într-un oraș. Am trimis chiar acum Ministerului un nou certificat medical și o cerere de prelungire de concediu. Nu pot însă înțelege cum să cer eu prelungire de cociu, când n-am primit încă aprobarea lunii de care mi-ați scris. Eu nu pot spune în cerere că am aflat pe cale particulară. Cred că mi s-a aprobat concediu de la 26 oct<ombrie> la 26 no<iembrie>. Dacă mi se va mai aproba încă o lună – se va aproba pentru timpul de la 26 no<iembrie> la

^{**} Take Ionescu, ministru ad-interim al Justiției, succesor al lui Dimitrie A. Grecianu.

^{***} Nicolae M. Radovici a fost Secretar General al Ministerului de Justiție, între 1 decembrie 1920 și 10 februarie 1921.

^{****} Paul Bujor, profesor la Universitatea din Iași, senator și Președinte al Senatului în 1919-1920.

^{*****} Dimitrie G. Lupu, consilier la Curtea de Casație din Iași.

26 dec<embrie>. Mai sunt până atunci 13 zile. Ce fac pe urmă dacă în acest timp nu apare mișcarea în magistratură? Nu credeți c-ar trebui să viu eu la București? Dacă trebuie, telegrafați-mi. Al d-voastră devotat,

Adrian Brudariu

*

Chelmenți, 3 ianuarie 1921

Iubite D-le Kirileanu,

Vă trimit alăturat o cerere pe care vă rog înmânati-o D-lui Ministru al Dreptății, așa ca să fie citită.

Ceea ce am scris acolo este purul adevăr.

De la 7 ian<uarie>. a. c. până la 17, având vacanță, voi fi în Iași. Vă rog în acest interval scrieți-mi la Iași, dacă este vreo speranță, ca să știu ce am de făcut.

Sunt ferm hotărât să demisionez, când nu mi s-ar face dreptate. Mai bine să mor într-un oraș decât pe meleagurile Basarabiei. În Iași este un loc la parchet. Locul lui Iorga, actual procuror, care trece în alt post. În afară de orice considerațiuni politice, considerațiunile umanitare trebuie să primeze.

Alte orașe nu mi-ar conveni, decât doar Piatra Neamț, Botoșani, Brașov, Tg. Jiu. Dacă trebuie să viu eu la București, sunt gata.

Dați-mi atunci <o> telegramă la Iași în intervalul de la 7 <la>17 ianuarie a.c.

Orice doctor al Ministerului mă poate constata.

Rugându-vă să mă iertați de atâta insistență, rămân al d-voastră devotat,

Adrian Brudariu

*

Iași, 10 ianuarie 1921

Iubite Domnule Kirileanu,

Scrisoarea d-voastră mi-a umplut sufletul și mi-a produs o rară și aleasă mulțumire, atât prin faptul că vă rupeți din timp spre a-mi veni în ajutor, cât și mai ales vestea bună pe care mi-ați dat-o despre fratele meu, căruia i-ați salvat viața făcându-l să aibă o altă viață.

Întâmplarea cu ruda prințului Știrbey o cunoșteam de astă vară din gura lui, cu amănuntul că în momentul acela nu avea decât 2 lei în pungă și până la leafă mai erau vreo 10 zile. Mă bucur însă acuma mai mult ca

atunci, aflând și de la d-voastră că acest lucru a fost în adevăr realitate. Da, aveți mare dreptate. „Așa-i românul de sămânță bună”. Din leafa lui mică (700 <de> lei) pe care-o avea la Belu – deși știa că eu am grijă de mama, trimitea regulat în fiecare lună câte 100 <de> lei mamei, scriindu-i: „Să ai, mamă, pentru cinematograf”. Mama însă, el nu știa asta, a cumpărat pânză și i-a făcut cămăși, pe care i le va trimite la prima ocazie.

De aceea, pentru mine orice mamă este sfântă.

Trec acum la sfatul pe care mi l-ați dat de a vedea pe d-l prof<esor> Petrovici și de a-i vorbi în ceea ce mă privește.

L-am văzut aseară – duminică. Astăzi dimineață a plecat la București.

Mi-a promis și a însemnat în carnet fără a sta o clipă la gânduri. A mai adăugat că speră să obție acest lucru de la acela cu care a fost născut în aceeași zi la Ministeriat. Doamna Petrovici, care era de față, cred că-i va aduce aminte. Pe carnet a însemnat așa: „Un loc de procuror la Iași sau Botoșani, Piatra, Roman, Bacău pentru Jud<ecătoria> Ocol<ului> Chelmenți”. I-am amintit că d-voastră m-ați sfătuit să-i vorbesc. Nu cred să fi făcut rău. Pe la d-l Meissner nu mai era vreme de dus, căci a doua zi trebuia să plec și am preferat să mă duc singur. De altfel, d-l prof<esor> Petrovici vă cunoaște.

Am credința că va interveni.

Totuși, dacă ați putea d-voastră să-i amintiți, ar fi și mai bine. La Iași va fi sigur un loc.

Cererea pe care v-am trimis-o socot că va fi necesară d-lui Petrovici, <căruia> i-am povestit starea mea fizică.

Mai stau în Iași încă vreo 8-9 zile, vă voi scrie apoi din Chelmenți.

Cu anul care începe vă doresc din toată inima sănătate, voieșie și ani mulți, ca să puteți vedea cu ochii că binele pe care l-ați făcut cu prisosință, atătora, a dat roade bune și nu l-ați făcut în zadar.

Al d-voastră devotat și recunoscător,

Adrian Brudariu

*

Chelmenți, 16 februarie 1921

Mult Stimate și iubite d-le Kirileanu,

Nu mai știți nimic de multă vreme despre mine și nici eu nu știu nimic de cele ce se petrec în țară. Nici gazete și nici vești pe cale particulară nu pot pătrunde aici în bezna zonei militare și între faldurile

Nistrului. Locuitorii circumscripției mele judecătorești vorbesc numai rusește și eu am impresia că sunt condamnat de vreun ucaz țarist la expulzare în Siberia. Singura lectură în românește permisă și posibilă este „Monitorul Oficial”, pe care eu îl răsfoiesc cu aviditate să văd dacă în sfârșit cei cu pâinea și cuțitul își mai amintesc de nedreptățile pe care le-au suferit ei înșiși, ca să le facă să înceteze cu un ceas mai devreme, când ei înșiși, întorcându-se roata, devin autorii lor. Sunt singur la această judecătorie și de o lună muncesc cu încordare. Dimineța procesele obișnuite ale judecătoriei, după-amiază prin satele din circumscripție, pentru exproprierea pământurilor acelor care, tot cu pâinea și cuțitul în mână, n-au știut să lase la vreme fărâmituri și pentru câinii din ogradă.

Am expropriat până acum mai mult de zece mii de hectare pământ negru și am cutreierat toate satele de pe malul Nistrului, ce-mi cad în sectorul meu.

Populația e foarte liniștită și mulțumită că va căpăta în sfârșit pământ. După părerea mea nu mai sunt bolșevici în Basarabia, dar sunt numai hoți. Hoții aceștia sunt și ei de două feluri: unii în bande, bine înarmați, care-și fac viața prin păduri și care împart de multe ori prada cu celălalt soi de hoți, cari sub forma „salvatorilor” și a „păzitorilor ordinii publice” jefuiesc și maltratează deopotrivă populația pașnică și muncitoare a Basarabiei. Am fost de multe ori la Nistru și m-am uitat dincolo, în Ucraina, ale cărei câmpii și întinderi <erau> la 70-80 m. în fața mea, și am căutat îndelung să văd vreun bolșevic, ca să-l pot descrie și eu la alții. N-am văzut dincolo decât oameni muncitori, care-și cată de treburile lor și care când pământul se înmoaie de ploaie îl desfundă cu asiduitate. Multe aș avea de spus căci multe am văzut într-o lună de când cutreier satele astea, dar mi-e frică să nu ne audă străinii. De aceea las asta pe când oi veni la București. De aceea vă rog răspundeți-mi dacă ați înmănat Ministrului respectiv cererea pe care v-am trimis-o acum o lună. Au apărut în „Monitor” vreo 3 mișcări în Magistratură.

Cu sănătatea, eu o duc din ce în ce mai rău. Gogesc întruna și nu pot să iau nici o măsură de îndreptare... Aș vrea să nu-mi pierd răbdarea, dar asta e în funcție de sănătate. Aș vrea să știu numai un lucru: dacă Ministrul a citit cererea mea. De aceea vă rog mult răspundeți-mi. Vă doresc ani mulți și sănătate deplină.

Adrian Brudariu

*

<Adjud, aprilie 1921>

Stimate Domnule Kirileanu,

Ajuns în Adjud vă scriu din nou. Aici viața e mai scumpă, o dată și jumătate ca la Iași. Pâinea albă 8 lei kg., cea neagră 4 lei. Carnea 15 lei kg., oul 1 leu și așa mai departe.

Mormane de gunoaie cât casa în mijlocul pieței publice, sau pe străzi, necurățate de 6 ani.

Judecătoria, un grajd. Administrația, revoltătoare.

Încep să fac puțină ordine. Toți murmură, dar nu mă sinchiesc. Va trebui să dau în judecată, întâi..., Primăria!

Vor sări arși, dar, „Muncă, Cinste, Legalitate”, mai înainte de toate. (Programul lui Averescu)*.

Clima Adjudului este excesiv continentală și dăunătoare sănătății mele. Tot timpul anului bate vântul și curenți de pe cele două râuri: Siret și Trotuș, care se unesc aici.

Nici o grădină. N-ai unde respira 10 minute aer curat.

Târgul, o baie de colb. Și fiindcă e vorba de baie: nu-i baie! Trebuie să plec la Focșani sau la Bacău pentru o baie.

Desigur, e mai bine ca la Hotin-Chelmenți, dar atât.

Vă voi ține în curent cu cele mai de seamă lucruri. Până atunci vă doresc sănătate și zile liniștite.

Adrian C. Brudariu

*

<Adjud, 19 mai 1921>

Stimate și iubite Domnule Kirileanu,

Am început a mă așeza și a-mi lua rolul în serios, ceea ce nu bucură pe cei puțini, privilegiați. Cei mulți însă mă port (sic!) în inimă, iar inima mea numai de dânsii e plină. Pe cât îmi îngăduie sănătatea, nu stau degeaba. Milu, fratele meu, a fost de Paști acasă și a umplut de bucurie inima bieteii mame. V-am scris înainte de Paști o scrisoare cu impresii din Basarabia părăsită, pe care socot că ați primit-o. Cu sănătatea cum o duceți? V-o doresc deplină. Acum vă fac o mică rugămintă, care,

* Vezi **Actul constitutiv al Ligei Poporului și apelul d-lui general Al. Averescu**, Iași, 1918; **Programul Ligei Poporului**, Târgoviște, 1920.

îndeplinită, este o mare binefacere pentru un umil rob al arhivei judecătorei mele.

Are un copil la Școala Normală din Focșani, pentru care a plătit ½ din soldă. Pentru cealaltă jumătate roagă pe Ministrul Instrucției să-l scutească. Acest lucru este în obiceiul Ministerului respectiv. Trebuie înmănată cererea vreunui director de serviciu la M<inistrul> Instrucției? Dacă vă stă în putință, aduceți o mare ușurare unui om care merită. Vă rog citiți și cererea alăturată.

Cu cea mai deosebită considerațiune și recunoștință,

Adrian Brudariu

*

Sf. Gheorghe, 2 Iulie 1923

Mult Stimate D-le Kirileanu,

Am fost iarăși prin Buc<urești> și v-am căutat în mai multe rânduri. Am avut norocul să văd numai o dată într-o trăsură, venind de la academie, cred.

Atanasiu a venit și l-am găzduit la mine câteva zile. Pare a fi un om de ispravă.

Eu acum mi-am aranjat situația pe o bucată de vreme și sunt judecător de ședință în Trib<unalul> Sf. Gheorghe. În Parchet, unde mă puseseră la început, nu era de mine. Îmi pare bine că v-am ascultat și n-am plecat de aici, cum intenționam astă-iarnă. Aici sunt tare iubit și apreciat și cu sănătatea mă simt bine.

Aș dori mult să cunosc rezultatul plângerei mele către M<inistrul> de Război.

Aștept răspunsul D-voastră, ca să pot întreba încă o dată, pe Ministrul de Război, dacă se solidarizează, prin tăcerea sa, cu falșurile <sic!>, ilegalitățile, mahalagismele și lipsa de cavalerism a sunordonaților săi.

Dacă și anul acesta plecați la Borsec, s-ar putea să vă văd acolo, căci voi pleca cu un coleg să vizitez această minunată localitate.

Vă doresc sănătate și multă liniște.

Cu deosebită considerațiune,

Adrian Brudariu

Timișoara, 10 septembrie 1924

Mult Stimat Domnule Kirileanu,

După noua lege de organizare a magistraturii, judecătorii cari au 3 ani vechime în grad și recomandarea Președintelui de Tribunal vor fi declarați inamovibili de Consiliul Superior al Magistraturii. Eu, care am 3 ani și 8 luni vechime în grad, pe lângă o călduroasă recomandare din partea Președintelui Tribunalului Timișoara, întrunesc condițiunile care să determine Consiliul Superior al Magistraturii să-mi acorde inamovibilitatea. Consiliul Superior a funcționat la 1 și 2 iulie a.c. Cum eram sigur pe drepturile mele, n-am pus și nici nu am făcut nici un fel de intervenție. De aceea nu mică mi-a fost surprinderea și supărarea, când mi s-a adus la cunoștință că nu mi s-a acordat inamovibilitatea. Nu mai intru în dedesubturile și consecințele acestei situații... E vorba pentru moment de îndreptat o situație căci e posibil... După cum mi-a relatat Președintele Tribunalului, ca auzite din gura... Președintelui Curții de Apel Timișoara, care a luat parte la ședințele Consiliului Superior al Magistraturii din iulie, lucrurile stau așa: Când s-a ajuns la Brudariu, raportorul Consiliului, D-l Tacu, directorul personalului, a referat că nu are vechimea de 3 ani. Atunci, evident că orice propunere era prematură. Dacă spui că nu are vechimea, atunci e o eroare.

Pentru îndreptarea acestei erori, eu am făcut o întâmpinare la Minister, alăturând în original și Decretul Regal de pe timpul ministeriatului regretatului Greceanu <sic!>, din 20 oct<ombrie> 1920, prin care am fost avansat judecător la Ocolul Chelmenți-Basarabia...

Cum, luni, 15 sept<embrie>, se întrunește iar Consiliul Superior, spre a reveni asupra unor erori – căci sunt destule – și cum eu nu am de unde cheltui 200 <de> lei cu drumul până la București, vin din nou a vă ruga să-mi dați o mână de ajutor, fie prin d-l Volanschi, fie prin d-l Tacu sau d-l Mârzescu sau oricare alt Președinte de Curte, căci toți președinții de curte fac parte de drept din Consiliul Superior.

Vă rog să interveniți să mi se facă dreptate.

Ca să vedeți ironia situației mele, este destul să vă citez cazul lui Zakaryas Krystopfe, fostul meu grefier de la Tribunalul Sfântu Gheorghe – care nu știe românește, nu mai vorbesc de știință juridică – și care în urma scrisorii mele de... complezență, a fost numit acum cinci luni judecător la Tribunalul Sfântu Gheorghe și... căruia Consiliul Superior

al Magistraturii i-a acordat INAMOVIBILITATEA!

...În vacanță am fost la Sfântu Gheorghe și până și ungurii, care mă iubesc acolo, mă apreciază și cari mi-au adus mulțumiri și elogi prin presa lor, ba mi-au dat și un banchet la plecare, au rămas scandalizați de această situație de... inferioritate a mea ca român și mai ales ca magistrat cu o vechime de 6 ani, față cu Zakariașul lor! ...

Desigur, dacă Consiliul Superior al Magistraturii nu va reveni, în cel mai scurt timp, voi demisiona, după cum au și făcut-o mulți colegi valoroși, nedreptățiți, de un REGIONALISM CRIMINAL și de un politicianism fără scrupule. Atunci voi avea destul răgaz să dau la iveală și cei șase ani de magistratură.

Acum lucrez la traducerea ultimei lucrări a lui Paul Gille: „Schița unei filozofii a demnității omenești”, Editura F. Alcan, Bibiothèque de Philosophie Contemporaine.

Nu voi demisiona însă înainte de a asculta și cuvântul D-Voastră părintesc, care în atâtea rânduri m-a înviorat și care mi-a făcut atâta bine. De aceea, rugându-vă să mă iertați, [...] vă mai sporesc grijile cu încă una. Vă doresc viață lungă și sănătate.

Adrian C. Brudariu

*

Timișoara, 12.XI.1924

Mult stimat și iubite Domnule Kirileanu,

Am primit Decretul de inamovibilitate și vă mulțumesc din inimă pentru acest act de dreptate pe care vi-l datoresc D-Voastră și Domnului Volanschi, căruia i-am și scris o frumoasă scrisoare de recunoștință. Și... prin aceasta se poate ilustra epoca de dezagregare morală și răsturnare a valorilor în care trăim..., că trebuie să te simți foarte fericit când cu multe intervenții obții ceea ce ți se cuvine, postulat pe care ROMANII, acum două milenii, l-au formulat în lapidarul SUUM CUIQUE TRIBUERE și adăugând pe “HONESTE VIVERE, ALTERUM NON LAEDERE”.

Cât de departe suntem de vremurile acelea, care azi se par vremuri de idealism și pace! Încep a pricepe acum..., pentru ce mai toți idealistii și marii cugetători au fost împătimiți de studiul clasicismului și de limbile așa-zise moarte: latina și greaca, în care găseau comori de înțelepciune și de idealism negrăite. Fie ca tot acolo să ne găsim și noi forța morală care să ne susție (sic!), în fața realismului și materialismului cras, care ne

înăbușă.

Dorindu-vă sănătos și senin ca totdeauna, rămân al D-Voastră devotat,

Adrian C. Brudariu

*

Timișoara, 1 april<ie> 1925

Mult Stimat și iubite Domnule Kirileanu,

Odată cu venirea primăverii și cu reînvierea naturii, simt că trebuie să mă mișc și să reacționez în contra stării de apatie în care lăncezesc. Temperamentul meu combativ și activ se zbate zadarnic între rigide texte de lege, aplicate cu stăpnicie celor neputincioși, și între anchilozata castă aci parazită, din care am încă stupida „onoare” de a mai face parte.

...Socot că am întârziat destul..., îndeajuns.

Zidurile care mă țarcuiesc sunt prea umede și reci pentru focul idealului meu social, simt că mucigaiul (sic!) și rugina mă rod, pătrunzându-mi dureros în oase și că trebuie să evadesc cât mai e vreme. Vă dau gândul meu pe față și întreg.

Departe de inima și creierul (sic!) Capitalei, așa de departe că am sentimentul unui exilat în... Siberia. În afară de centrul activității sociale, politice și literare, în afară de orice curent de idei nobile, care să-ți înalțe sufletul și să-ți tresalte inima încătușată de un formalism îndobitocitor și sterp, apăsător de carantina la care regionalismul cinic, specific bănățean, ne ținut pe noi „regățenii”, cari am rupt fâșii din carnea noastră, ca să-i eliberăm din temniți și să-i înscăunăm la cârmă – peste noi și în contra noastră, ba chiar împotriva țării întregi și a unității neamului pe care au durat-o cu suferințe și dureri nespuse –, întreaga mea ființă se revoltă și protestează. Simt în mine puteri destule, ca să schimb acest mediu, această stare de lucruri..., aceeași care a dus la dezmembrarea Poloniei și la ruina ei. Simt în mine destule puteri ca să schimb acest mediu și această stare de descompunere morală și dezagregare a elementelor unității naționale... într-o stare de concordie și colaborare, spre o viață prosperă românească.

De aceea, trebuie să am mâinile libere. În acest scop, hotărât să însuflețesc satele și să înfing adânc rădăcinile Partidului Țărănesc, păstrând ca bază formele creatoare ale tradiției, dar ca ideal ridicarea demnității cetățenești și creșterea personalității țaranului român...

Voi părăsi magistratura, care m-a adăpostit în vremuri de urgie,

măcel și boală.

Cum însă trebuie să am un mijloc sigur de existență și cum avocatura întreprinsă pe cont propriu m-ar ruina, apelez încă o dată la epitropia statului, solicitând un post de avocat la Calea Ferată, în Regionala din Timișoara, unde sunt două locuri ce vor deveni vacante peste o lună.

Cum ați fost pentru mine al doilea părinte și cum la vremuri grele m-ați ajutat și m-ați sfătuit, îmi permit să vă rog ca și de astă dată să-mi dați o mână de ajutor. Prin scoaterea la pensie D-lui avocat Celăreanu P. se face la 1 mai un loc vacant la Regionala Timișoara, pe care aș vrea să-l ocup eu.

Planul meu de activitate este larg... În Ardeal mi-am ales ca centru de activitate județul Trei Scaune, dată fiind popularitatea de care mă bucur acolo în toate straturile sociale, minus aristocrația maghiară, pe care am văduvit-o de latifundii și sper ca în cel mult 2 ani să organizez în stil roman, forțele disperate și dezorientate ale țăranilor români, cari încă nu au fost infectați de ciuma regionalismului. În Banat, aici la Timișoara, cu un grup de tineri hotărâți și capabili de „apostolat și propagandă”, voi adânci și întinde ideea țărănistă în cele mai largi straturi sociale.

Odată chestiunea pusă pe toate fețele, vom scoate un ziar pentru Ardeal și Banat, care va avea o față pentru minorități în limba germană și maghiară.

Desigur, în această operă grea, de canalizare și disciplinare a energiilor și de utilizare constructivă a revoltei... pe care o provoacă o administrație venelă și o guvernare despotică și mărginită, va trebui multă abnegație, sânge rece, răbdare, tact, sacrificiu și entuziasm. Simt în mine aceste forțe creatoare. A nu le pune la încercare, ar fi să fiu un dezertor din frontul democrației țărănești.

Simt că locul meu este în primele rânduri de luptă ca și pe frontul războiului, în avangarda care trebuie să deschidă României de mâine, porțile închise ale occidentului.

Fără EDUCAȚIA POLITICĂ A MASELOR, FĂRĂ PARTICIPAREA LOR LA VIAȚA PUBLICĂ, fără interesul lor de cetățeni la toate actele guvernului – oricare ar fi acela –, așa, ca de sus, din vârful piramidei sociale, și până la ultimul palmaș (sic!), să treacă acel fior al înțelegerii intereselor superioare ale Statului..., nu se poate concepe o ridicare a României, din poarta orientului asiatic unde zace astăzi.

Dacă nu vom ajunge să vedem acele zile, AVEM DATORIA SĂ LE PREGĂTIM. Iată ceea ce vreau să încerc a face.

Cu toată dragostea și considerația,

Adrian Brudariu

*

București, 3 iunie 1956

Iubite Moș Ghiță,

Am fost la Timișoara zece zile delegat de întreprinderea la care lucrez ca să aduc materiale necesare producției. Cu această ocazie am putut să aprind câteva lumânări la mormântul tatei și să iau măsuri de conservare căci era cu totul în păraginire. Vreau să mă înțeleg cu Emil^{*} asupra așezării unei cruci drepte de marmoră (sic!) pe care să fie scris așa cum a lăsat tata scris: „Aici odihnește profesorul Constantin Brudariu, scriitor social”.

Voi face asta când voi putea veni la Piatra în vara aceasta. La Timișoara m-am întâlnit cu Lucia Inginer Poroșneanu (sic!), fiica lui Pertu Groza. Aceasta mi-a spus că atacul de cord a survenit în urma unor eforturi fizice din care el făcea un titlu de mândrie zilnică. Ba chiar după primul atac, contrar restricțiilor medicale, se apuca să dicteze la mașină niște memorii, în loc să stea în repaos (sic!) absolut și orizontal așa cum i-au prescris medicii. De aceea a survenit și al doilea atac. Profesorul Dr. Nicolae Lupu mi-a spus că dacă asculta și executa dispozițiile medicale o mai ducea. Petru Groza și-a manifestat marele regret că nu a putut saluta pe Tito și nu a putut el – semna – ultimul decret de grațiere în curs. Încolo, la Timișoara, lipsă de apă și de bani.

Musafirii noștri încep să plece cu familiile. Prietenii mei m-au primit cu multă dragoste și m-au invitat să mă reîntorc în Banat. Le-am promis că atunci când va apare (sic!) ADEVĂRUL mă voi reîntoarce. Nu știu dacă v-am scris ceva despre frumoasa expoziție a operelor marelui Enescu, deschisă pe Calea Victoriei, în palatul Cantacuzino, unde este un pelerinaj.

Am citit slovele unui vizitator care scria că numai libertatea și în libertate se crează (sic!) și se dezvoltă geniile.

Am fost ieri la Profesorul Simion Mehedinți, care s-a restabilit în urma operației, dară trebuie să fie prudent.

^{*} Emil (Milu) Brudariu a fost fratele mai mic al lui Adrian C. Brudariu.

Lucid, ascuțit la minte și cu memoria destul de bună.

Studiază mereu pe Eminescu, de care nu se mai poate sătura și care se pare că este la modă și în provincie, unde tinerii se adâncesc în studierea întregii sale opere.

Atât Doamna, cât și Profesorul Mehedinți vă transmit multă sănătate.

Așteaptă cea ce li s-a promis: restituirea lucrurilor și a casei familiare (sic!).

În ceea ce privește soția mea, <ea> a plecat ieri la Sfântul Gheorghe, județul Trei Scaune, pentru a ridica pașaportul socrului meu, căruia, în fine, i s-a aprobat fără nici o intervenție. Cred că în curs de o lună va putea pleca la fiica sa de la Budapesta. Dar soția mea este încă tot bolnavă și aștept să vie ca să o iau mai serios cu îngrijirea medicală.

Dan se luptă ca să obțină emancipare de sub tutela nerentabilă a lui Gherson, la care este obligat să-și termine stadiul.

Mie mi-a trecut exema (sic!) de la mâini, fiind la Timișoara, în ciuda faptului că acolo am mâncat bine și ceea ce era interzis.

Ciudate și de nepătruns mai sunt și legile naturii și când te gândești că bietul om vrea să întreacă natura și să o perfecționeze, sfidându-i sistematic legile ei de fier.

Odată așezat acasă voi lua firul preocupărilor mele anterioare, plec iar la Timișoara. Vreau să aflu vești bune de la dvs.

Cum funcționează inima? Dar memoria și spiritul critic? Sunteți mulțumit de modul cum se pune pe roate biblioteca?

Mulțumindu-vă din suflet pentru tot ceea ce ați făcut pentru mine și familia mea, vă urăm din toată inima deplină sănătate și mulțumire zilnică pentru a savura zărilor libertății, fără care și unele păsări, ca pițigoiul, nu pot trăi.

Vă îmbrățișează, cu multă recunoștință,

Adrian Brudariu

An epistolary dialogue: Adrian C. Brudariu - G.T. Kirileanu (1920-1925, 1956)

Abstract

Adrian C. Brudariu (1893-1990) was initially an office worker and a defense attorney. He worked later in magistrature in Moldavia, Bessarabia and Transylvania. During his youth he was contaminated by left-wing ideas and became a political follower of dr. N. Lupu, the lider of the National Peasant Party. As a consequence of his activity he was elected, in 1927, as member of the Chamber of Deputies. Six years later, he left the original party and founded the Independent Peasant Party. In 1939 he joined to the National Renaissance Front and represented this political party in the Romanian Parliament.

After the World War II and the establishing of the communist regime, he suffered because of his past political activity and was even convicted to prison.

In 1913, he met G.T. Kirileanu and started a correspondence that continued until 1960. This exchange of letters is important today because G.T. Kirileanu was a remarkable cultural personality during the first six decades of the twentieth century. The majority of these letters were already published. This time we bring sixteen unpublished letters to the attention of the interested readers; they were addressed by Adrian C. Brudariu to G.T. Kirileanu, and were written in the years 1920-1926 and 1956.

These letters help a better understanding of the political reality in Romania of the years '20 and '50 of the last century and are very informative about the life and activities of the two correspondents.